

N:o 120.

Af herr **J. Mankell**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om vidtagande, i och för församlingsrättens betryggande, af ändringar i de samma rätt berörande administrativa stadgandena.

När konstitutionsutskottet vid 1890 års riksdag afstyrkte den då i Andra Kammaren väckta motionen n:o 205 om tillägg till regeringsformens § 16 för betryggande af församlingsrätten, yttrade utskottet, att »om äfven hithörande stadganden i vissa afseenden skulle kräfvat en ny lagstiftning, så är det genom ändring af dessa stadganden rättelse bör åstadkommas».

Utan att härstädes vilja ingå i bedömande af sistnämnda åsigts befogenhet eller icke, vill jag dock taga fasta på utskottets uttalande, att rätta vägen för ändamålets vinnande vore ändring i de församlingsfriheten rörande stadganden eller ordningsföreskrifter. Dessa innehållas förnämligast i Kongl. Maj:ts ordningsstadga för rikets städer af den 24 mars 1868 och i Kongl. Maj:ts kungörelse angående ändring i ordningsstadgan för rikets städer af den 10 december 1886.

Tillser man närmare, hvilka de punkter i dessa ordningsstadgar äro, som gifvit myndigheterna anledning till de ingrepp i församlingsrätten, hvilka, om äfven från somliga håll förnekade, dock genom många företeelser torde kunna anses bekräftade, så finner man dem på följande ställen.

I § 13 af 1868 års stadga uppräknas bland *tillställningar* af hvarjehanda art, äfven »allmänna föredrag som ej äro att hänföra till

andaktsöfning eller föreläsning vid läroanstalt». I den ändrade ordningsstadgan af 1886 är tillägg gjort för »allmänt sammanträde». Och efter båda punkterna nämnes äfven om »andra» tillställningar af hvad beskaffenhet som helst o. s. v.

Granskar man båda ordningsstadgandena, så inser man lätt, att desamma egentligen afse »offentliga föreställningar», hvilkas beskaffenhet närmare specificeras, fastän bland dem äfven »föredrag och sammanträden» i strid med stadgandenas tydliga andemening blifvit intagna.

Med afseende på »offentliga föreställningar» kunna måhända alla der gjorda bestämmelser om föregående anmälan hos ordningsmagten inom viss tid före tillställningen, om intygs lemnande rörande platsens upplåtelse af egaren, om upplysningars meddelande och tillåtelses afvakande med mera dylikt hafva sitt berättigande.

Men säkert är att dessa bestämmelser afgjort strida mot 1862—1863 års Riksdags tydligt uttalade mening i afseende på de föredrag och sammanträden, hvilkas hållande kunna anses såsom församlingsfrihetens förnämsta yttringar.

Då förslag till ny strafflag af regeringen förelades rikets ständer vid 1862—1863 års riksdag, innehöll detsamma i fråga om församlingsrätten, att det ej skulle vara menighet förment att sammankomma till öfverläggning om mål eller ärende, som den gemensamt anginge; ej heller finge sådan sammankomst af offentlig myndighet upplösas, då ej dervid företoges något, som mot lag stridande var eller eljest allmän ordning störde. Om tid och ställe för sådan sammankomst skulle dock offentliga myndigheten i orten eller staden så långt förut underrättas, att den kunde dervid tillstådesvara, om så nödigt ansåges.

Lagutskottet yttrade sig om de i detta förslag förekommande inskränkingar i församlingsrätten på följande sätt:

»I 14 § beröres ett synnerligen viktigt ämne eller den s. k. *församlingsrätten*. Stadgandet är visserligen, så när som på en obetydligare förändring af bötesbeloppet, ordagrant lika med 8 § i kongl. förordningen den 6 februari 1849; men denna omständighet har så mycket mindre kunnat afhålla utskottet från att nu, då fråga är om en ytterligare bekräftelse derå, pröfva lämpligheten af dess innehåll, som åtminstone i ett afseende klagan deröfver försports. Ser man på det medgifvande, som i denna § uttalas, så inskränker det sig till det i första meningen förekommande: *»ej vare menighet å landet eller i stad förment att sammankomma till öfverläggning om mål eller ärende som menigheten rörer»*. Allt det öfriga utgör restriktioner. Men restriktioner synas innefattade jemväl i det nyssnämnda medgifvandet. Ty för det första synes

ordet *menighet*, om man dermed jemför uttrycket *mål eller ärende, som menigheten rörer*, samt den längre ned i § gjorda förutsättning, att sammankomsten redan kan vara »genom lag eller särskildt stadgande bestämd», endast afse en sådan menighet, som utgör en i judicielt-administrativt hänseende redan bildad kommun, såsom ett härad eller en socken, hvaraf man skulle kunna förledas till den slutsats, att offentliga sammankomster af personer, som icke representera någon sådan menighet, skulle vara förbjudna. Och för det andra synes uttrycket »mål eller ärende, som menigheten rörer», syfta endast på frågor, som direkt röra menigheten såsom *sådan*, — såsom *kommun*, hvarifrån åter skulle kunna hemtas stöd för den mening att bland föremålen för sammankomstens öfverläggning ej skulle få förekomma frågor t. ex. om afgifvande af opinionsyttringar i andra för fäderneslandet viktiga frågor, såsom politiska m. fl. Sådana restriktioner äro dock icke af förhållandena hos oss betingade: de strida mot svenska folkets urgamla frihet samt äro öfverflödiga med afseende å den sans, hvaraf folket vid dess utöfvande visat sig mäktigt. Seden har ock i detta fall gått före lagen: offentliga sammankomster för hvarjehanda ändamål föranstaltas öfver allt i riket, utan att den allmänna ordningen deraf störes. De äro tvärtom ett bland vilkoren för denna ordning såsom utgörande luftrör, hvarigenom den allmänna meningen får andas ut. Genom att helt enkelt utstryka ifrågavarande § skulle väl följderna blifva, att sammankomster af alla slag, enär de icke vore i lag förbjudna, borde anses tillåtna; men då beröfvades ock polismagten alla vapen, i händelse samlingsfriheten skulle någon gång missbrukas till brottsliga företag. Utskottet har därför, och då det förty är af vikt att tillträde till sådana sammankomster varder genom lag tillförsäkradt den offentliga myndigheten och att denna må ega upplösa desamma, så framt dervid företages något, som emot lag stridande är eller eljest allmän ordning störer, gifvit åt denna § en redaktion, hvarigenom dessa rättigheter fortfarande förbehållas den offentliga myndigheten, men som för öfrigt icke direkt uttalar något medgifvande i afseende å samlingsfriheten, utan förutsätter denna såsom gifven. Och har utskottet derjemte funnit nödigt att stadga straff för den, som underlåter att hörsamma myndighetens bud med afseende å sammankomstens upplösning.

Deremot har utskottet ansett stadgandet, att sammankomst skall hos den offentliga myndigheten förut anmälas, böra ur förslaget utgå. Klagan har nemligen försports öfver den omgång och den tidsutdrägt, som härigenom å landet ofta förorsakas, då den offentliga myndighetens representant är boende på långt afstånd eller ej kan anträffas; och med

den utsträckning, offentligheten hos oss vunnit, lärer ej skäligen kunna befaras, att sådan sammankomst skulle kunna hållas hemlig. Åsyftades någon gång sådant, i afsigt att träffa brottsliga rådslag, vore den återhållande kraften i detta lagbud säkerligen ingen, så vida man ej ville skärpa straffet för underlåtenhet till en grad, som åter för vanliga fall vore alltför obillig».

På grund af detta lagutskottets yttrande beslöt Riksdagen borttaga de viktigaste inskränkningarna, särdeles anmälningsskyldigheten, och bestämmelsen om församlingsrätten fick uti 1864 års strafflag den lydelse, den eger i kap. 10 § 15 af nu gällande strafflag. Och dermed tycktes i lag och på lagenligt sätt fastslaget, att några i förväg lagda linder för svenska medborgares rätt att sammankomma till öfverläggning icke ens i form af anmälningsskyldighet skulle få förekomma.

Thågkommas bör, att detta skedde i en tid, då talrika möten egde rum med anledning af den då åsyftade representationsförändringen, och i synnerhet att hela landet då var uppfyllt af väpnade skaror, nemligen skarpskyttarne, hvilka så godt som dagligen samlades till öfning i vapens bruk för fosterlandets försvar, utan att anmälningsskyldighet därför i någon form förefans och utan att ordningen dervid i någon mån stördes.

Detta oaktadt intogos, såsom ofvan är nämndt, i 1868 års ordningsstadga för städerna *allmänna föredrag* bland de »tillställningar», hvilka borde föregås af anmälningar och tillstånd, äfvensom i 1886 års kungörelse *allmänna sammankomster*. Och härmed blef församlingsrätten, i strid med Riksdagens vilja, faktiskt beroende af ordningsmagten och dess underordnade redskap.

I hvad mån denna utsträckning af Konungens administrativa lagstiftningsrätt gjorde intrång på Riksdagens rätt eller icke, vill jag här ej granska. Derom ordades tillräckligt vid 1890 års riksdag inom Andra Kammaren. Men säkert är att nyssnämnda bestämmelser stredo mot andemeningen i Riksdagens af Konungen sedermera stadfästade beslut, äfvensom att detta missförhållande skulle kunna afhjelpas helt enkelt genom samma bestämmelsers uteslutande.

Måhända skulle man häremot vilja invända att ur praktisk synpunkt dock någon slags skyldighet till anmälan borde förefinnas, på det tillfälle skulle beredas offentlig myndighet att närvara vid den sammankomst, till hvilken enligt strafflagens kap. 10 § 15 tillträde ej må densamma förvägras. Men just ordet »förvägras», i stället för »beredas», antyder att sådant af 1863 års Riksdag ansågs obehöfligt, enär offentlig myndighet sjelf borde kunna skaffa sig reda på tiden och

rummet för allmänna föredrag eller sammanträden, hvilka numera i de allra flesta fall i tillräckligt lång tid på förhand annonseras. De, som icke annonseras, torde vara så få och så obetydliga, att offentlig myndighet från dem saklöst kan uteblifva. Och att härigenom ingen olägenhet förorsakas, framgår bäst genom ofvan antydda förhållanden före utfärdandet af 1868 års stadga.

Min mening är således, att åt församlingsrätten i städerna skulle kunna återges dess helgd genom uteslutande af orden: »hålla allmänt föredrag, som ej är att hänföra till andaktsöfning eller föreläsning vid läroanstalt, hålla allmänt sammanträde» ur 1886 års stadga och af motsvarande ställe i 1868 års stadga, samt genom utbytandet af ordet »andra» (tillställningar) mot ordet *dylika*, äfvensom att Riksdagen derom, i öfverensstämmelse med sistlidne Riksdags konstitutionsutskotts antydan, i en skrifvelse borde göra framställning hos Kongl. Maj:t. En sådan skrifvelse torde vid frågans nuvarande ställning vara så mycket lämpligare, som i bästa fall en grundlagsändring skulle förorsaka en tidsutdrägt af flere år och i alla händelser vara svårare att åvägabringa. Och anser jag skrifvelsen kunna aflätas, utan att derigenom på något sätt Kongl. Maj:ts rätt till administrativ lagstiftning i förevarande fall erkännes eller ett särskildt grundlagsstadgande till församlingsrättens upprätthållande göres obehöfligt.

Men som en så nära formulering af ordalagen, som den af mig antydda, i en skrifvelse till Kongl. Maj:t måhända af somliga torde anses mindre lämplig, ej heller deri förhållandena på landsbygden vidrördes, vill jag tillåta mig föreslå,

att Riksdagen måtte besluta en skrifvelse, att Kongl. Maj:t täcktes i de församlingsrätten berörande administrativa stadganden vidtagna de ändringar, hvarigenom denna rätt betryggas i öfverensstämmelse med de af 1862—1863 års Riksdag godkända grunder.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 29 januari 1891.

J. Mankell.